

Lekcja 1

Czym jest i jak działa FUS

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych (FUS) to **państwowy fundusz celowy** powołany po to, aby gromadzić składki i finansować wypłatę świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Fundusz celowy to zasób pieniędzy, które pochodzą z określonych źródeł i są przeznaczone na określone cele. Państwo realizuje zadania publiczne za pomocą budżetu ogólnego, który skupia dochody z bardzo różnych podatków i opłat. Finansuje z nich wszystkie wydatki – bez wiązania konkretnych dochodów z konkretnym wydatkiem. Jednak czasami, aby zapewnić stabilne finansowanie oraz ułatwić zarządzanie jakimś obszarem, państwo decyduje się na utworzenie funduszu celowego. Wówczas przypisuje mu źródła wpływów i określa, na co mają być przeznaczone środki z tego funduszu.

Przychody FUS tworzą przede wszystkim składki na ubezpieczenia społeczne oraz wpłaty z otwartych funduszy emerytalnych. Fundusz może też być uzupełniany dotacją z budżetu państwa. Zaś podstawowe **koszty FUS to wypłaty świadczeń** pieniężnych dla ludności, takich jak emerytury, renty i zasiłki czy prewencja rentowa i prewencja wypadkowa.

FUS jest funduszem państwowym, utworzonym na podstawie ustawy. Od strony technicznej FUS jest po prostu wyodrębnionym rachunkiem bankowym. Jest to rachunek w Narodowym Banku Polskim, bowiem to właśnie ta instytucja zajmuje się obsługą bankową różnych podmiotów państwa.

Ponieważ FUS nie ma osobowości prawnej, czyli na przykład nie może być stroną umów lub występować przed sądem, musi posiadać swojego dysponenta, czyli kogoś, kto zarządza funduszem, reprezentuje go i za niego odpowiada. Dysponentem FUS jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Dlatego to ZUS wypłaca ubezpieczonym emerytury, choć finansowane są one z FUS.

Ciekawostka:

FUS jest drugim po budżecie państwa funduszem publicznym w Polsce pod względem wielkości gromadzonych w nim corocznie środków. Planowane w 2026 r. wydatki FUS to 500,7 mld zł, a planowane wydatki budżetu państwa to 918,9 mld zł. FUS wydaje więc około 54,5% tego, co wydaje budżet państwa.

W ramach FUS wyodrębnia się fundusze emerytalny, rentowy, chorobowy i wypadkowy.

Czym jest i jak działa FRD

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych to niejedyny fundusz związany z systemem ubezpieczeń społecznych. Odrębnym funduszem pełniącym funkcję funduszu rezerwowego dla ubezpieczenia emerytalnego jest **Fundusz Rezerwy Demograficznej (FRD)**. To państwowy fundusz, który powstał, aby zapewnić dodatkowe środki na wypłatę emerytur w okresie,

gdy sytuacja demograficzna będzie szczególnie niekorzystna. FRD posiada osobowość prawną, czyli nie jest zaliczany do funduszy celowych. Tym funduszem także zarządza ZUS, ponieważ osoby prawne działają wyłącznie poprzez swoje organy, a zgodnie z ustawą organem FRD jest ZUS.

Przychody FRD stanowią przede wszystkim:

- **część składki na ubezpieczenie emerytalne** (w wysokości 0,35% podstawy wymiaru tych składek od wszystkich ubezpieczonych),
- **środki uzyskane w wyniku inwestowania** (dywidendy, czyli udział w zysku firm, odsetki z lokat i obligacji, zysk ze sprzedaży papierów wartościowych, wzrost wyceny akcji),
- **środki z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa** (to znaczy, gdy państwo sprzeda majątek narodowy, część środków z takiej sprzedaży może trafić do FRD).

Otrzymane środki FRD przeznacza na zakup papierów wartościowych, czyli m.in. obligacji, bonów skarbowych czy akcji giełdowych. Wolne środki są lokowane w depozyty. Fundusz dąży do osiągnięcia możliwie największego zysku, ale przy zachowaniu maksymalnego bezpieczeństwa. Decyzja o każdej transakcji jest poprzedzona gruntowną analizą aktualnych danych giełdowych i ekonomicznych.

Środki FRD mogą być wykorzystane przede wszystkim na uzupełnienie niedoboru funduszu emerytalnego FUS, który wynika z przyczyn demograficznych. Ponieważ w populacji występują na przemian duże i małe liczebnie roczniki osób (tzw. falowanie demograficzne), w niektórych okresach potrzebne są większe środki na wypłaty emerytur, a w innych – mniejsze. O uruchomieniu środków z FRD decyduje rząd.

Ciekawostka:

Na koniec pierwszej połowy 2026 r. aktywa finansowe FRD wyniosły 69,5 mld zł.

Czym jest i jak działa FEP

ZUS jest dysponentem jeszcze jednego funduszu związanego z systemem ubezpieczeń społecznych. Jest nim **Fundusz Emerytur Pomostowych** (FEP). To państwowy fundusz celowy powołany w 2010 r. jako źródło finansowania wcześniejszych emerytur dla osób, które pracują w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

Są to z jednej strony prace wykonywane w bardzo uciążliwych warunkach, m.in.:

- prace pod ziemią, na wodzie, pod wodą, w powietrzu,
- w wysokiej lub niskiej temperaturze czy
- w warunkach wysokiego lub niskiego ciśnienia.

Z drugiej strony są to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności i sprawności psychofizycznej, takie jak np.:

- kierowanie, naprawa i kontrola ruchu samolotów, statków, pociągów,
- prace przy liniach energetycznych,
- w ratownictwie,
- prace pedagogiczne czy opiekuńcze.

Ze względu na charakter wykonywanej pracy osoby, które pracują w takich warunkach, mogą zakończyć pracę zarobkową wcześniej, czyli zanim osiągną powszechny wiek

emerytalny. Do czasu nabycia prawa do powszechnej emerytury lub osiągnięcia wieku emerytalnego otrzymują świadczenie finansowane z FEP, stanowiące – zgodnie z jego nazwą – swoisty pomost do emerytury.

Przychody FEP to przede wszystkim składki na FEP oraz dotacja z budżetu państwa, która stanowi większość przychodów funduszu.

Składkę na FEP płaci przedsiębiorca, który zatrudnia osoby do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Płatnik składek płaci tę składkę od dnia, w którym pracownik rozpoczyna pracę w uciążliwych warunkach, do dnia zakończenia pracy na tym stanowisku. Składka na FEP wynosi 1,5% podstawy wymiaru składki i jest w całości finansowana przez płatnika składek. Podstawę wymiaru składki na FEP ustala się w taki sam sposób, jak podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Dotyczy to także rocznego ograniczenia wysokości tej podstawy do 250% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej.

Ciekawostka:

FEP jest znacznie mniejszy od FUS czy nawet FRD. Planowane wydatki FEP na emerytury pomostowe w 2026 r. to zaledwie 2,9 mld zł.

ZUS wypłaca świadczenia nie tylko z ubezpieczeń społecznych

Wypłata świadczeń z ubezpieczeń społecznych, o których jest mowa w lekcjach 2 i 3, należy do podstawowych zadań ZUS. Nie są to jednak wszystkie świadczenia, które możesz otrzymać z ZUS. Dodatkowo ZUS wypłaca świadczenia dla rodzin, jak 800+ lub dobry start oraz świadczenia z programu Aktywny Rodzic, a także świadczenie wspierające dla osób z niepełnosprawnością.

Świadczenie wychowawcze 800+

800+ to świadczenie, które co miesiąc otrzymują rodzice i opiekunowie na każde dziecko, które nie ukończyło 18 lat – niezależnie od dochodów.

Świadczenie dobry start

To świadczenie, tzw. 300+ na wyprawkę szkolną, rodzic lub opiekun dziecka może otrzymać raz w roku. Przysługuje ono na dzieci, które nie ukończyły 20 lat (lub 24 lat – dzieci z niepełnosprawnością) i uczą się lub studiują.

Program Aktywny Rodzic

Świadczenia z programu Aktywny Rodzic są wsparciem dla rodziców dzieci do 3 lat. Mają ułatwić rodzicom i opiekunom pogodzenie zadań związanych z rodzicielstwem

- świadczenie aktywni rodzice w pracy,
- świadczenie aktywnie w żłobku,
- świadczenie aktywnie w domu.

Więcej informacji o tych świadczeniach zawiera broszura „Świadczenia dla rodziny z ZUS” dostępna na stronie www.zus.pl.

Świadczenie wspierające jest przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów. Otrzymasz je, jeśli złożysz wniosek do ZUS i spełniasz określone warunki.

Więcej informacji znajdziesz w ulotce „Świadczenie wspierające dla osób z niepełnosprawnością” dostępnej na stronie www.zus.pl.